

De vogels van de bomen

Christus Triumfatorkerk, 16 augustus 2026

Voorganger: ds. Jaap van den Akker

Lezing: Matteüs 6: 24-34

Komen

- Welkomstwoord door de ouderling van dienst
- Aanvangslied: 'Aan U behoort, o Heer der heren' (Lied 978: 1, 3 en 4)
- Moment van Stilte
- Begroeting en bemoediging
- Psalm van de zondag Psalm 8: 1, 3 en 6
- Kyriëgebed
- Glorialied 'Zonne en maan' (Lied 303)

Woord

- Voor de kinderen

Gebed

Verhaal: Franciscus en de tortelduiven

Lied met de kinderen: <https://www.youtube.com/watch?v=OM8V0MlmaVw>

- Franciscus en de vogels

De zon schijnt, je bent in Umbrië en daar wandelt Franciscus met twee van zijn vrienden. Hij is goedgeluimd, want heeft hij net bevestiging ontvangen dat z'n leven in armoede en zijn bijzondere orde van Minderbroeders de zegen van de Paus heeft gekregen.

Ze arriveren in een dorpje waar de mensen al zijn uitgelopen om hem te horen. In de bomen bij het dorpsplein zit een zwerm zwaluwen te kwetteren. Net op het moment dat men de vogels wil weggagen, richt Franciscus zich tot de vogels en verzoekt hen vriendelijk doch dringend te zwijgen. Ogenblikkelijk gaan de snaveltjes toe en de heilige kan z'n preek houden.

Even later als hij met zijn vrienden weer op weg is, wordt hij begroet door een zwerm vogels van zeer diverse pluimage. Het lijkt wel alsof ze op hem zitten te wachten. "Gaan jullie daar maar even zitten in de berm en wacht op mij", zegt Franciscus tegen z'n vrienden, "dan richt ik mij even tot mijn lieve zusjes, de vogels."

En terwijl hij met de vogels het veld in loopt, begint hij te preken. Alle vogels zitten rondom hem en luisteren aandachtig. Pas als hij hun de zegen heeft gegeven, vliegen ze weg.

- Lied 'Lied van Franciscus' (tekst: Gert Jan de Bruin, melodie Joop Stokkermans)
- Schriftlezing Matteüs 6: 24-34
- Lied 'De vogels van de bomen' (Lied 979: 1 t/m 7)
- Preek

Er wordt verteld dat Franciscus van Assisi op een dag door de velden liep, ergens tussen Cannara en Bevagna, en dat hij stilstond omdat de bomen vol zaten met vogels. Niet een paar, maar zoveel dat de takken ervan bogen. En Franciscus, die in alles wat leeft een broeder of een zuster ziet, liep naar hen toe en begon te preken. Tegen de vogels. En de vogels, zo gaat het verhaal, vlogen niet weg. Ze bleven zitten en luisterden, zoals wij vanmorgen hier zitten en luisteren.

Tja, de eerste keer dat ik dit verhaal hoorde, dacht ik: wat een dwaas tafereel. Vreemde vogel die Franciscus. Wat bezielt hem? Waarom zou hij het woord richten tegen dieren die geen woord Latijn verstaan, geen woord Umbrisch zelfs. Spoort die Franciscus wel?

Maar hoe langer ik erover denk en hoe vaker ik dit bekende verhaal van Franciscus hoor, hoe meer ik overtuigd raak dat Franciscus niet gek is, integendeel, hij ziet juist heel scherp wat wij niet meer zien. Hij preekt niet alleen tegen de vogels. Hij neemt ze serieus. Hij ziet dat de vogels zelf al preekten. Tegen hém! En dat hij alleen maar hoefde te doen wat hij vervolgens deed: hardop terugzeggen wat ze hem leerden.

Want wat leer je van de vogels? Wat vertellen ze met hun gezang, of door er alleen maar te zijn. Hetzelfde als wat Jezus ons vanmorgen voorhoudt in Matteüs 6: "Kijk naar de vogels in de lucht: ze zaaien niet en oogsten niet en verzamelen geen voorraad in schuren, het is jullie hemelse Vader die ze voedt." De vogels genieten van Gods Schepping, zingen God de lof toe, ze vliegen waarin ze willen en leven in het moment.

Het gedeelte uit Matteüs 6 komt uit de Bergrede. De toespraak van Jezus die begint met de zaligsprekingen: "Gelukkig de vredestichters, want zij zullen kinderen van God genoemd worden." De Bergrede is de grondwet, de basis van dat Koninkrijk en het zet onze wereld op z'n kop. De Bergrede moet Franciscus op het lijf zijn geschreven: "Gelukkig wie nederig van hart zijn, want voor hen is het koninkrijk van de hemel."

Maar de Bergrede staat, net als Franciscus zelf, ook ver het gewone leven af. En al helemaal van ons leven nu. Wij leven niet in het Galilea van de eerste eeuw, waar mensen misschien dichter bij de rand van het bestaan leefden en makkelijker vertrouwden op wat de dag bracht. Ze moesten wel, ze werden geleefd. Net als de meeste inwoners van Umbrië in de dertiende eeuw. Wij leven in een wereld van hypotheeken en pensioenpremies, benzineprijzen en boodschappenlijstjes die duurder worden. Wij kunnen niet zo goed bij de dag leven. Wij plannen en berekenen. Bij ons wegen de zorgen altijd zwaarder dan alles wat we zo maar ontvangen. Een zin als: "maak je geen zorgen over je leven, over wat je zult eten of drinken", klinkt als een belediging als je dagelijks de eindjes aan elkaar moet knopen.

Dat is waar. Je moet zorgen en vooruit denken. Je moet zaaien om te oogsten.

Jezus zegt dan ook hier niet: "Doe maar niets, ga maar zitten wachten." Dat is een misverstand dat het je makkelijk maakt om deze woorden weg te wuiven. Jezus zingt niet: "Stil maar wacht maar alles wordt nieuw". Jezus heeft het over de vogels van het veld - zeker, ze zaaien niet en maaien niet, maar ze zitten ook bepaald niet stil. Ze vliegen de hele dag, ze zoeken voedsel, ze bouwen nesten, ze zijn voortdurend in de weer.

En Franciscus, die zogenaamde 'zorgeloze' heilige, die leefde bij de dag, die zat ook bepaald niet stil. Hij was een van de actiefste mensen van zijn tijd: hij herbouwde een kerk, hij reisde heel Italië door, hij preekte, hij verzorgde melaatsen met zijn eigen handen.

Zorgeloosheid, in de zin van Jezus, is niet hetzelfde als niets doen. Flierefluiten. Het is iets anders, een houding. Het is de weigering om je leven, je diepste vertrouwen, je identiteit, op te hangen aan de vraag of het morgen goed komt. Zorgeloosheid in Jezus' woorden is vrijheid. Vrijheid om te leven onder Gods aangezicht.

Vrijheid. Dat lukt niet als je van twee walletjes wilt eten. Daar is Jezus scherp op: "Niemand kan twee heren dienen." God en de mammon. Daar zit de kern van zijn toespraak. De kern van de vrijheid. Het gaat hier niet in de eerste plaats over voedsel of kleding — dat zijn voorbeelden. Het gaat over wie of wat je leven draagt. Waar je je aan vasthoudt als de bodem onder je voeten wankelt.

De mammon heet in de volksmond de god van het geld. Maar het is meer dan dat: De mammon is dat stemmetje in ons dat zegt: als ik maar genoeg verzameld heb, genoeg zekerheid opgebouwd heb, dan ben ik veilig. Dan hoef ik niet meer te vertrouwen — dan hoef ik alleen nog maar te controleren. Een schuur vol koren voelt veiliger dan een hemelse Vader die je niet kunt zien.

Controle voelt veiliger dan vertrouwen. Controle betekent dat je het zelf in de hand hebt, of beter denkt te hebben, want het maakt ook bezorgd en onvrij.

Vertrouwen bekent loslaten. Je durven over geven en vertrouwen dat het goed komt.

Franciscus had daar een radicaal antwoord op. Hij liet zijn zekerheid letterlijk los. Hij trok zijn mooie kleren uit — ik vertelde dat verhaal de vorige keer: midden op het plein van Assisi, voor zijn vader, voor de bisschop — en zei: vanaf nu heb ik geen andere vader meer dan de Vader in

de hemel. Hij liet alle controle los en gaf zich over aan wat op hem toekwam. Hij werd vrij, en meteen ook onzeker van de rest van zijn bestaan. In directe navolging van Jezus zelf. Zo werd hij een voorbeeld in leven volgens de Bergrede. Leven alsof het Koninkrijk van God al is aangebroken. Het was zijn manier van geloven. Zijn manier van leven in Gods vrijheid. Hij vroeg dat nooit van anderen. Hij legde het niet op. Het is voor iedereen een eigen zoektocht naar hoe bij u, bij jou vertrouwen en vrijheid werkt. Daarin maak je eigen keuzes. Zo is de grote vraag die Franciscus ons stelt, de vraag die de vogels ons stellen als ze zorgeloos over ons hoofd vliegen, deze: op wie vertrouw jij eigenlijk?

In het verhaal van Franciscus en de vogels horen we ook nog iets anders. Het gaat niet alleen om wat we van de vogels leren. Hij gaat ook om wie de vogels zijn. Hoe ze zijn. Waar ze voor staan. Dat leert Franciscus in dit verhaal. De vogels leven het goede leven voor. Zijn genieten elk moment van de dag van Gods schepping, zij zingen de hele dag door elkaar toe en wij fluiten ze vrolijk na, ze zingen God de lof toe. Zij preken tot ons. Franciscus had het door: Jullie hebben mij niets te vragen, jullie doen het al goed — jullie leven het gebed dat ik nog moet leren zeggen. De vogels van de bomen – ze zingen tot Gods eer.

De natuur is óók zélf een lofzang. De natuur zelf is om te koesteren. Het vertelt van Gods grootheid. De vogels zingen niet óm ons iets te leren; ze zingen omdat ze geschapen zijn om te zingen. En wij, mensen, die zoveel drukker, zoveel onrustiger, zoveel angstiger zijn dan die duif op je balkon, wij hebben dat gezang nodig om te herinneren wat vertrouwen eigenlijk is. Het helpt je in rust te vinden. Houvast.

Dat is wat me in het pastoraat steeds weer treft. Dat mensen houvast vinden, als veel dingen wegvallen. Als je geen controle meer hebt, maar bent overgeleverd aan verpleegkundigen en artsen. Als de ouderdom het leven moeilijker maakt, als een ziekte opeens toeslaat, als je moet leren leven met een diep gemis. Als je denkt dat je alle grond onder je voeten bent kwijtgeraakt. Dan blijkt er toch ergens in die kwetsbaarheid, toch nog iets is. Vertrouwen dat dieper gaat dan alle zekerheden die je eerder had opgebouwd. Wanneer de zekerheden wegvallen, komt de onherroepelijke vraag: Wie draagt mij nu?

Jezus sluit dit gedeelte af met een zin die klinkt als een geruststelling, maar die bij nader inzien ook een soort humor in zich draagt: “Maak je dus geen zorgen voor de dag van morgen, want de dag van morgen zorgt wel voor zichzelf. Elke dag heeft genoeg aan zijn eigen kwaad.”

Pluk de dag. Morgen ziet de wereld er weer heel anders uit. Probeer het te houden bij wat er vandaag op je afkomt. Dat is meer dan genoeg om te dragen. Vandaag heeft genoeg aan vandaag. En morgen? Ach, morgen zorgt wel voor zichzelf.

We weten niet wat Franciscus tegen de vogels gezegd heeft. Maar dat hij preekte tot de vogels, en de vogels tot hem. Dat maakt deze preek tot de vogels de eenvoudigste en tegelijk moeilijkste preek die er ooit gehouden is. Eenvoudig, omdat de boodschap er in wezen al lag, in de vogels zelf, voordat er één woord gezegd werd. Moeilijk, omdat wij, met onze agenda's en onze angsten en controledrang, zoveel meer moeite hebben om te geloven wat de vogels blijikbaar zonder moeite allang weten.

Je hoeft niet vandaag het Haagse bos in te lopen of tegen de meeuwen op het dak te gaan preken. Ze hebben met deze droogte al moeilijk genoeg. Maar misschien helpt het wel om de vogel tot jou te laten preken. En te ontdekken: God is er, vertrouw daar maar op.

Amen.

- Muzikaal intermezzo

Antwoord

- Lied ‘Zoekt eerst het Koninkrijk van God’ (Hemelhoog 88)
- Dankgebed, voorbeden, stil gebed, Onze Vader
- Collecte

Gaan

- Slotlied 'Eens komt de grote zomer' (Lied 747: 1 en 2)
- Zegen